

Kunsteducatie in beeld?

**Een inventarisatie van kunsteducatie in het primair onderwijs in
twaalf Zuid-Hollandse gemeenten die geen gebruikmaken
van de dienstverlening van Kunstgebouw**

oktober 2011 - W. van der Heide, M.G.A. Ligtfoot-Janssen
©Tympaan Instituut

	Inhoud	blz
1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Vraagstelling	2
1.3	Aanpak	2
1.4	Leeswijzer	3
2	Beleidskader cultuureducatie	4
3	Organisatie van kunsteducatie voor het primair onderwijs in de twaalf geselecteerde gemeenten	6
4	Bezuinigingen op cultuur in de twaalf geselecteerde gemeenten	8
5	Bekendheid Kunstgebouw in de twaalf geselecteerde gemeenten	9
6	Conclusies en aanbevelingen voor Kunstgebouw	10
6.1	Conclusies	10
6.2	Aanbevelingen	10

Literatuur

Bijlagen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Kunstgebouw, stichting kunst en cultuur in Zuid-Holland, biedt als provinciale tweedelijns-ondersteuningsinstelling diensten aan op het gebied van kunsteducatie. Kunstgebouw wil hiermee bijdragen aan de spreiding van kunsteducatie in Zuid-Holland. Om meer zicht te krijgen op kunsteducatie in gemeenten die geen gebruikmaken van de dienstverlening van Kunstgebouw, heeft Kunstgebouw het Tympaan Instituut verzocht te inventariseren wat het huidige aanbod aan kunsteducatie in het primair onderwijs (PO) is. Daarnaast wil Kunstgebouw graag weten wat mogelijke gevolgen zijn van bezuinigingen op cultuur voor het aanbod in het PO. Deze inventarisatie betreft gemeenten in Zuid-Holland die geen gebruikmaken van de diensten van Kunstgebouw en minder dan 90.000 inwoners hebben.

De dienstverlening van Kunstgebouw bestaat uit de organisatie en ontwikkeling van innovatieve projecten, lespakketten en educatief materiaal over kunst voor scholen in gemeenten met minder dan 90.000 inwoners¹. Voor het PO krijgt dit vooral vorm in de programma's Kunstmenu (gericht op receptieve cultuureducatie) en Kunst in uitvoering (gericht op actieve cultuureducatie).

In Zuid-Holland nemen scholen in het PO in circa twee derde van de Zuid-Hollandse gemeenten met minder dan 90.000 inwoners² deel aan een of beide programma's, in vrijwel alle gemeenten in het kader van een meerjarig contract. Voor deelname aan de programma's worden bovenschoolse afspraken gemaakt. Kunstmenu en Kunst in uitvoering worden gefinancierd uit de boekjaarsubsidie van de provincie Zuid-Holland aan Kunstgebouw. Daarnaast vraagt Kunstgebouw per leerling een financiële bijdrage, die wordt betaald door de school en/of de gemeente. Met de (gemeentelijke) bezuinigingen op cultuur komt kunsteducatie voor het PO mogelijk onder druk te staan.

De provincie Zuid-Holland heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in cultuureducatie (kunst-, erfgoed- en media-educatie). Dit komt onder meer tot uitdrukking in het Programma Cultuurparticipatie en de boekjaarsubsidie aan de provinciale cultuurinstellingen. Als gevolg van het programma Provincie Nieuwe Stijl (PNS) wordt cultuurparticipatie (waaronder cultuureducatie) primair de verantwoordelijkheid van gemeenten. De eerstelijnsstaken rond cultuurparticipatie en -educatie worden afgebouwd (Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland 2011). Hoe de organisatie en de financiering van de tweedelijns-ondersteuning (waaronder ondersteuning op het gebied van kunsteducatie) na 2012 er concreet uit gaat zien is op dit moment (eind september 2011) nog niet duidelijk. Wel is duidelijk dat de provinciale cultuurinstellingen geconfronteerd zullen worden met bezuinigingen.

¹ Gemeenten met meer dan 90.000 inwoners maken geen gebruik van culturele activiteiten die met provinciale subsidies worden gefinancierd, maar worden rechtstreeks door het Rijk gefinancierd.

² Ook basisscholen in de gemeente Westland (met meer dan 90.000 inwoners) nemen deel aan de programma's. Voor de gemeentelijke herindeling in 2004 namen scholen in gemeenten die zijn opgegaan in de gemeente Westland al deel aan Kunstmenu en/of Kunst in uitvoering.

1.2 Vraagstelling

In de inventarisatie stonden de volgende vragen centraal:

- 1 Wat zijn ontwikkelingen in beleid voor cultuureducatie in het PO?
 - 1.1 Wat zijn relevante beleidsontwikkelingen in Nederland?
 - 1.2 Wat zijn relevante beleidsontwikkelingen in Zuid-Holland?
- 2 Op welke wijze is in gemeenten die geen gebruikmaken van de dienstverlening van Kunstgebouw kunsteducatie voor het PO georganiseerd?
 - 2.1 Met welke instellingen/organisaties werken scholen samen?
 - 2.2 Wat is het aanbod aan kunsteducatie in het PO?
 - 2.3 Welke knelpunten ervaren gemeenten en scholen in het aanbod aan en de organisatie van kunsteducatie?
- 3 Wat zijn de gevolgen van (eventuele) bezuinigingen op cultuur voor het kunsteducatieaanbod in het PO in gemeenten die geen gebruikmaken van de dienstverlening van Kunstgebouw?
 - 3.1 Op welke wijze wordt kunsteducatie gefinancierd?
 - 3.2 Zijn er (voorgenomen) bezuinigingen op cultuur?
 - 3.3 Welke gevolgen heeft dat voor het aanbod aan kunsteducatie in het PO?
- 4 Wat is de bekendheid met Kunstgebouw in gemeenten die geen gebruikmaken van de dienstverlening van Kunstgebouw?
 - 4.1 In hoeverre is Kunstgebouw en de dienstverlening van Kunstgebouw bekend?
 - 4.2 Wat zijn redenen om geen gebruik (meer) te maken van de dienstverlening van Kunstgebouw?
 - 4.3 Welke ondersteuning zou Kunstgebouw kunnen bieden bij kunsteducatie in het PO?

1.3 Aanpak

Voor de beantwoording van vraag 1 is literatuuronderzoek gedaan naar beleidsontwikkelingen in Nederland en Zuid-Holland. Voor de beantwoording van de vragen 2 tot en met 4 is de volgende aanpak gehanteerd:

Er zijn in overleg met Kunstgebouw twaalf gemeenten in Zuid-Holland geselecteerd die bij kunsteducatie in het PO geen gebruik (meer) maken van de diensten van Kunstgebouw. Deze gemeenten zijn geselecteerd op basis van regionale spreiding en verschil in gemeentegrootte. Daarnaast is er bij de selectie een aantal gemeenten opgenomen waarbij sprake is van voorgenomen bezuinigingen (op het gebied van) cultuur. De twaalf gemeenten zijn: Boskoop, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Papendrecht, Vlaardingen, Waddinxveen, Zoeterwoude, Zuidplas en Zwijndrecht.

Om een eerste beeld te krijgen van de organisatie van het aanbod aan kunsteducatie in de twaalf betreffende gemeenten, is op de websites van de gemeenten gezocht naar het kunsteducatieaanbod en -beleid. Omdat op sommige van deze sites weinig informatie hierover kon worden gevonden, is daarnaast gezocht op websites van een aantal culturele instellingen en scholen PO in de twaalf betreffende gemeenten.

Vervolgens is aan de hand van een checklist (die in concept eenmaal is voorgelegd aan Kunstgebouw) in elk van de twaalf gemeenten een telefonisch interview gehouden. Aan elke gemeente is de vraag voorgelegd wie het best antwoord kon geven op bovengenoemde vragen. Met deze persoon (in vrijwel alle gevallen de beleidsambtenaar van de betreffende gemeente) is

vervolgens het telefonisch interview gehouden. Deze werkwijze heeft tot gevolg dat de inventarisatie zich beperkt heeft tot de visie van gemeenten op kunsteducatie³.

In dit rapport wordt algemeen ingegaan op de bovenstaande hoofdvragen, waarbij specifieke voorbeelden uit de twaalf betrokken gemeenten worden gegeven. In bijlage 3 zijn beschrijvingen per gemeente gegeven, waar wordt ingegaan op wat de stand van zaken is rond de organisatie van kunsteducatie voor het PO, de gevolgen van (eventuele) bezuinigingen en de bekendheid met Kunstgebouw.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 schetst in het kort belangrijke beleidsonwikkelingen met betrekking tot cultuureducatie (waaronder kunsteducatie). Hoofdstuk 3 geeft een beeld van de wijze waarop kunsteducatie is georganiseerd in de twaalf geselecteerde gemeenten. In hoofdstuk 4 is voor deze gemeenten weergegeven wat de effecten van de bezuinigingen op cultuur zijn. Hoofdstuk 5 gaat in op de mate waarin de twaalf gemeenten bekend zijn met Kunstgebouw in de twaalf gemeenten. Hoofdstuk 6 bevat conclusies en aanbevelingen. In de hoofdstukken 3 tot en met 5 wordt in grijze kaders een aantal voorbeelden gegeven van de wijze waarop kunsteducatie in de twaalf onderzochte gemeenten is georganiseerd.

In bijlage 2 zijn de ontwikkelingen van cultuureducatie in het PO in Nederland en Zuid-Holland weergegeven. Bijlage 3 bevat beschrijvingen van kunsteducatie per gemeente voor de twaalf geselecteerde gemeenten.

³ De ervaring heeft ook geleerd dat het moeilijk is om de medewerking van scholen bij onderzoek te krijgen. Daarnaast is het totaal aantal basisscholen in de betreffende gemeenten dermate groot, dat veel scholen/interne cultuurcoördinatoren hadden moeten worden bevestigd om een representatieve visie van het onderwijs te krijgen.

2 Beleidskader cultuureducatie

Vanaf het schooljaar 2009-2010 gelden er kerndoelen voor alle scholen in het PO. Cultuureducatie valt onder het leergebied 'Kunstzinnige oriëntatie'. Het omvat drie kerndoelen:

- leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren;
- leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren;
- leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

(Ministerie van OCW 2006)

Kunsteducatie is in de loop der jaren verbreed naar cultuureducatie, waardoor ook educatie op het gebied van cultureel erfgoed en media onder het begrip cultuureducatie vallen.

Cultuureducatie heeft op steeds meer scholen een vaste plaats verworven (Oomen et al 2009). Er is een grote toename van het aantal cultuurcoördinatoren. Veel scholen hebben inmiddels een visie op cultuureducatie en hebben deze schriftelijk vastgelegd. Het aantal scholen met een cultuurbeleidsplan is flink toegenomen. Er zijn ook steeds meer scholen die cultuureducatie integreren met andere vakgebieden waardoor een betere verankering ontstaat van cultuureducatie in het onderwijsaanbod.

Scholen ontvangen in het kader van de Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs van het Ministerie van OCW €10,90 per leerling. De subsidie wordt vanaf 2008 automatisch toegekend aan alle scholen. Als een school het geld niet aan cultuureducatie besteedt, kan het geld worden teruggevorderd (<http://www.cultuurplein.nl>). Daarnaast wordt cultuureducatie gefinancierd uit subsidies van de provincie Zuid-Holland. Dit betreft subsidies in het kader van het Programma Cultuurparticipatie en boekjaarsubsidies aan de provinciale cultuurinstellingen, waaruit onder meer Kunstmenu en Kunst in uitvoering worden gesubsidieerd. Ook gemeenten stellen veelal subsidies beschikbaar voor cultuureducatie. In het geval van binnenschoolse activiteiten vragen gemeenten vaak een aanvullend bedrag per leerling.

Het kabinet gaat de komende jaren fors bezuinigen op cultuur. Er wordt met name bezuinigd op de culturele basisinfrastructuur: de culturele instellingen en de fondsen. Het kabinet geeft aan cultuureducatie belangrijk te vinden: voor persoonlijke ontwikkeling en voor de creativiteit van de samenleving als geheel. De overheid vindt het ook belangrijk kinderen en jongeren actief in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Het kabinet wil kinderen en jongeren op het gebied van cultuur een stevig fundament bieden. Voorwaarden daarvoor zijn een goede verankering van cultuureducatie in het onderwijs en aandacht voor cultuureducatie bij alle landelijke en lokale culturele instellingen. In het programma Cultuureducatie met kwaliteit is een aantal acties opgenomen om dit te waarborgen (Ministerie van OCW 2011).

Daar waar cultuur de lokale belangen overstijgt, ziet het kabinet een taak voor provincies. Bestuurlijke afspraken tussen de verschillende overheden moeten nog worden gemaakt. Dan wordt ook duidelijk welke rol van de provincies wordt verwacht. Wel is duidelijk dat bij de fondsen (waaronder het Fonds voor cultuurparticipatie en podiumkunsten) matching van activiteitenfinanciering door andere overheden een belangrijk criterium zal zijn (Ministerie van OCW 2011).

De provincie Zuid-Holland heeft in 'Zuid-Holland verbindt en geeft ruimte. Hoofdlijnenakkoord 2011-2015' aangegeven de autonome taken op het gebied van cultuurparticipatie en -educatie te

gaan afbouwen. Het Hoofdlijnenakkoord wordt in het najaar van 2011 verder uitgewerkt. Dan zullen ook de consequenties van het provinciale beleid voor cultuureducatie zichtbaar worden.

Een uitgebreid overzicht van relevante beleidsontwikkelingen is te vinden in bijlage 2.

3 Organisatie van kunsteducatie voor het primair onderwijs in de twaalf geselecteerde gemeenten

Kunsteducatie in het PO wordt in de twaalf betreffende gemeenten veelal verzorgd door kleine lokale aanbieders, soms in samenwerking met een grotere regionale aanbieder zoals Stichting ToBe (Papendrecht en Zwijndrecht) of Stichting Raak! In Cultuur (Gorinchem en Hardinxveld-Giessendam). De kleine(re) aanbieders zijn divers van aard en aanbod. Het gaat hierbij onder andere om musea, bibliotheken, muziekscholen, toneelgroepen, oudheidkamers en lokale verenigingen voor amateurkunst en cultuur. De verschillende aanbieders hebben een aanbod waaruit scholen kunnen kiezen. De coördinatie van het geheel ligt bij de aanbieders. De rol van gemeenten is wat betreft aanbod en coördinatie meestal vrij beperkt.

Leidschendam-Voorburg

Er zijn in totaal tien instellingen die kunsteducatie verzorgen in de gemeente. Het gaat hierbij onder meer om Stichting Trias, het Stadsmuseum in samenwerking met Kunstuitleen, kunstenaarsvereniging Artibrak, molen De Vlieger en boerderij Akkerlust. De groepen 1 tot en met 8 krijgen in de loop van hun schoolperiode elk jaar een aanbod van een andere instelling waarbij sommige instellingen meer dan eens aan bod komen (bijvoorbeeld de bibliotheek). De groepen 1 tot en met 5 hebben twee keer per jaar een activiteit, de groepen 6 tot en met 8 drie keer per jaar. Daarnaast gaat iedere groep één keer per jaar naar een theatervoorstelling. De coördinatie van het geheel is in handen van de bibliotheek.

Kunsteducatie is in de loop der jaren verbreed naar cultuureducatie. In het aanbod aan kunsteducatie wordt naast muziek of schilderen ook regelmatig aandacht besteed aan erfgoededucatie. Mede vanwege deze verbreding is er in sommige gemeenten behoefte aan een persoon die goed op de hoogte is van de mogelijkheden en die scholen in staat stelt samen met culturele instellingen een goede infrastructuur in en om scholen te ontwikkelen. In de regel wordt hierbij gedacht aan een cultuurcoach/coördinator.

De gemeenten zien weinig knelpunten voor zichzelf of voor scholen wat betreft organisatie en/of inhoud van kunsteducatie. Zuidplas bestaat nog maar kort en wil eerst de stand van zaken wat betreft kunsteducatie in de gemeente nog evalueren. Lansingerland heeft nog geen aanbod voor Bleiswijk vanwege de fusie van een paar jaar geleden. Zoeterwoude, Zwijndrecht en Krimpen aan den IJssel geven aan dat er behoefte is aan iemand die verstand van zaken heeft op het gebied van kunsteducatie. Er wordt hierbij gedacht aan een interne cultuurcoördinator of combinatiefunctionaris Cultuur. Deze persoon zou ervoor kunnen zorgen dat contacten tussen organisaties, scholen en de gemeente soepel en snel verlopen.

Twee gemeenten geven aan dat scholen wel eens meer tijd nodig hebben om culturele activiteiten te kunnen organiseren (Vlaardingen en Krimpen aan den IJssel). Waddinxveen noemt de bezuinigingen het grootste knelpunt. Ook Papendrecht geeft aan dat er nu financieel keuzen gemaakt moeten worden. Gorinchem noemt als knelpunten een dalend aanbod aan en gebruik van kunsteducatie. Waar voorheen veel kleine lokale aanbieders aan bod kwamen, ligt nu de organisatie bij een grote aanbieder van kunsteducatie.

Vrijwel alle gemeenten geven aan dat er een breed aanbod is aan kunsteducatie voor het PO. De verschillende aanbieders hebben een gevarieerd aanbod waardoor veel disciplines zoals zang, dans, toneel, museumbezoek foto/film/video aan bod kunnen komen. De precieze samenstel-

ling van het gekozen pakket verschilt per gemeente en per jaar. Vaak kiezen scholen uit het aanbod van de verschillende aanbieders ieder jaar weer een nieuw pakket. De nadruk ligt volgens de meeste gemeenten op binnenschoolse activiteiten.

4 Bezuinigingen op cultuur in de twaalf geselecteerde gemeenten

Er zijn grote verschillen tussen gemeenten wat betreft financiering van kunsteducatie in het PO. Het aanbod wordt vaak deels gesubsidieerd door de gemeente (op de gemeente Boskoop na, waar de financiering ongeveer zeven jaar geleden is gestopt). Bij de ene gemeente is sprake van een vast bedrag per leerling, bij de andere gemeente een vast bedrag per jaar. Daarnaast zijn er gemeenten waar de kosten voor een bepaald percentage worden gefinancierd. Dit percentage kan variëren van 33 tot 75%. Bij sommige gemeenten financiert de provincie een deel van de kosten in het kader van het Programma Cultuurparticipatie 2009-2012. Daarbij betalen scholen ook soms een gedeelte, meestal een derde of twee derde deel van de kosten. In een enkel geval (Papendrecht) financiert de gemeente alle kunsteducatie die 'standaard' is. Als scholen daar nog iets extra's bij willen (een verdieping), dan zullen ze dat zelf moeten betalen.

Een aantal gemeenten wijst op de beëindiging van de provinciale RAS-subsidie per 31 december 2012 als gevolg van de beëindiging van het Programma Cultuurparticipatie 2009-2012. Het is echter nog onduidelijk wat voor gevolgen dit heeft voor kunsteducatie in gemeenten in Zuid-Holland, omdat het nieuwe landelijke en provinciale beleid nog verder moeten worden uitgewerkt. De meeste gemeenten verwachten te gaan bezuinigen op cultuur, maar willen vaak proberen subsidies voor het aanbod aan kinderen zo veel mogelijk te ontzien (Van Essen, Ligtvoet-Janssen, De Wit 2011).

Uit de inventarisatie onder de twaalf gemeenten blijkt dat de verschillen in bezuinigingen op cultuur in het algemeen behoorlijk groot zijn. De ene gemeente gaat fikse bezuinigingen doorvoeren, terwijl andere gemeenten (Krimpen aan den IJssel en Zwijndrecht) juist extra investeren in cultuur (al houdt dit niet automatisch in dat kunsteducatie dan gevrijwaard zal zijn van eventuele bezuinigen).

Gorinchem

Scholen betalen voor kunsteducatieactiviteiten € 3,50 per project per leerling. Van de overige kosten betaalt de gemeente een derde deel en de provincie twee derde deel. De afspraken met Raak! in Cultuur lopen tot eind 2012. Tot die tijd zal niet bezuinigd worden op kunsteducatie. Na 2012 wordt het lastiger. Dan stopt het Programma Cultuurparticipatie 2009-2012. Op instellingen wordt ook bezuinigd door de provincie. Het is nog niet helemaal duidelijk wat de gevolgen ervan zijn, maar het is mogelijk dat het aanbod aan kunsteducatie zal verminderen na 2012. Duurdere projecten kunnen dan misschien lastiger worden aangeboden.

In Leidschendam-Voorburg, Waddinxveen en Hardinxveld-Giessendam zal door bezuinigingen een (mogelijke) versobering optreden van het aanbod aan kunsteducatie in het PO. Voor de overige gemeenten (met uitzondering van Boskoop waar de financiering al was gestopt) staan er wel bezuinigingen voor de deur, maar details daarover zijn vaak nog niet (voldoende) bekend. Het is ook bij verschillende gemeenten niet goed bekend hoe scholen met bezuinigingen zullen omgaan. De invloed van de bezuinigingen op de financiering van kunsteducatie in het PO is dan ook lastig in te schatten.

In een onderzoek van DSP-groep (Bogaard, Van der Horst 2011) gaf ongeveer 20% van de gemeenten aan voornemens te zijn te bezuinigen op activiteiten voor cultuurparticipatie voor het primair of voortgezet onderwijs. In deze inventarisatie ligt dit op ruim 25% (Boskoop niet meegerekend).

5 Bekendheid Kunstgebouw in de twaalf geselecteerde gemeenten

Kunstgebouw is in alle gemeenten wel bekend. De mate waarin dat het geval is, verschilt per gemeente. Sommige gemeenten kennen Kunstgebouw eigenlijk alleen van naam. Andere gemeenten zijn in mindere of meerdere mate ook bekend met het aanbod van Kunstgebouw. Een aantal gemeenten heeft - in het verleden - wel eens contact (gehad) met Kunstgebouw over het aanbod aan kunsteducatie.

De programma's Kunstmenu en Kunst in uitvoering van Kunstgebouw zijn wat minder bekend. Zes van de twaalf gemeenten geven aan bekend te zijn met de programma's, maar zes andere gemeenten geven aan dat ze het aanbod niet of nauwelijks kennen.

Gemeenten die niet of nauwelijks bekend zijn met het aanbod van Kunstgebouw hebben daar meestal geen specifieke reden(en) voor. Twee gemeenten (Lansingerland en Papendrecht) wijzen erop dat als er eenmaal een samenwerking is met een aantal instellingen, er niet snel verder gezocht wordt naar andere aanbieders van kunsteducatie. De noodzaak daartoe is dan simpelweg niet aanwezig.

Papendrecht

De gemeente is bekend met Kunstgebouw. Het aanbod van Kunstgebouw is iets minder bekend. De huidige constructie, waarbij Stichting ToBe de activiteiten op het gebied van kunsteducatie coördineert, is ontstaan door de samenwerking van een aantal gemeenten. Doordat er is besloten tot een samenwerking, ontstaat er een neiging/druk niet snel naar andere aanbieders van kunsteducatie te kijken. Daarom zal de gemeente ook bij Kunstgebouw niet snel op zoek gaan voor ander aanbod.

Voor de gemeenten die wel bekend zijn met het aanbod is de noodzaak om verder te kijken naar ander aanbod ook meestal niet aanwezig. Voor deze gemeenten speelt echter ook de behoefte mee om het lokale karakter van de gemeente terug te zien in het aanbod aan kunsteducatie. Gemeenten komen dan al snel uit bij een lokale aanbieder. Kunstgebouw wordt in dat geval vooral gezien als een instelling met een bredere insteek die hooguit een blinde vlek van de gemeente zou kunnen invullen.

Driekwart van de onderzochte gemeenten geeft aan geen behoefte te hebben aan dienstverlening/adviesing van Kunstgebouw. Zoeterwoude heeft contact gehad met Kunstgebouw en neemt met ingang van 2011-2012 Kunstmenu af. Hardinxveld-Giessendam geeft aan dat keuzen van scholen ieder jaar weer veranderen, waardoor het niet is uitgesloten dat in de toekomst een beroep wordt gedaan op Kunstgebouw. Papendrecht neemt mogelijk een keer contact op met Kunstgebouw voor adviesing over samenwerking tussen verschillende instellingen. Leidschendam-Voorburg geeft aan momenteel weliswaar geen behoefte te hebben aan dienstverlening en adviesing van Kunstgebouw, maar dat lokale bezuinigingen hier wel verandering in kunnen brengen.

6 Conclusies en aanbevelingen voor Kunstgebouw

6.1 Conclusies

In de meeste van de twaalf betreffende gemeenten werken verschillende kunstaanbieders samen om een aanbod samen te stellen waaruit scholen kunnen kiezen. Het aanbod is doorgaans vrij breed en betreft vooral binnenschoolse activiteiten. Scholen kiezen in de regel elk jaar uit het aanbod, waarbij de inhoud elk jaar weer wat anders kan zijn.

De kunstaanbieders komen vaak uit de regio/gemeente, waarbij het lokale karakter van de gemeente terug kan worden gevonden in hun kunstaanbod. Gemeenten vinden dit vaak een belangrijk aspect van kunsteducatie. Het is dan ook een van de redenen waarom sommige gemeenten geen programma's afnemen van Kunstgebouw. Daarnaast geven zij aan dat wanneer er eenmaal een samenwerkingsverband tot stand is gebracht met kunstaanbieders, er niet snel meer gezocht gaat worden naar alternatieve aanbieders.

Er worden niet veel knelpunten genoemd door gemeenten. Dit is ook een van de redenen waarom er niet veel belangstelling is voor ondersteuning. Enkele gemeenten geven echter wel aan behoefte te hebben aan iemand die kan zorgen voor een goede samenwerking tussen scholen en instellingen en goed thuis is in de wereld van kunsteducatie. Hierbij wordt onder meer gedacht aan een cultuurcoördinator.

De bezuinigingen vormen mogelijk een knelpunt. In de meeste gemeenten wordt op cultuur bezuinigd, al geven zij ook vaak aan dat kunsteducatie in het PO hierbij zo veel mogelijk wordt ontzien. Er is echter ook nog behoorlijk wat onduidelijkheid voor een aantal gemeenten hoe het na 2012 zal gaan met kunsteducatie in het PO (wanneer provinciale subsidies wegvallen). Welke consequenties dit precies zal hebben voor scholen in het PO valt echter nog niet goed te beoordelen.

6.2 Aanbevelingen

- Overleg met scholen om bij het aanbod aan kunsteducatie te bepalen of onderdelen kunnen worden opgenomen die aansluiten bij het lokale aanbod en interesses van gemeenten.
- Maak gebruik van lokale kunstaanbieders bij projecten. Via lokale kunstaanbieders kan er gemakkelijker contact worden gelegd met gemeenten omdat zij al deel uitmaken van een netwerk van kunstaanbieders in de gemeente.
- Geef meer bekendheid aan het aanbod. Hoewel Kunstgebouw als organisatie vrij bekend is bij gemeenten, zijn de programma's Kunstmenu en Kunst in uitvoering aanmerkelijk minder bekend.
- Adviseer/ondersteun gemeenten bij het onderhouden van een netwerk op het gebied van kunsteducatie. Verschillende gemeenten hebben aangegeven behoefte te hebben aan meer structuur en een soepeler communicatie tussen instellingen, scholen en gemeente.

Literatuur

Schriftelijke documentatie

- Allers MA, Hoeben C. Bezuinigingen en crisisbeheersing: Financiële plannen van gemeenten, 2010-2012. Groningen: Coelo, 2010.
- Bogaart A, Horst A van der. Bezuinigingen van gemeenten en provincies op kunst en cultuur. Amsterdam: DSP groep, 2011.
- Essen AM van, Ligtfoot-Janssen MGA. Cultuur en vrije tijd 2020. Den Haag: Tympaan Instituut, 2010.
- Essen AM van, Ligtfoot-Janssen MGA, Wit JP de. Terugblik en toekomstvisie cultuurparticipatie RAS-regio's in Zuid-Holland. Den Haag: Tympaan Instituut, 2011.
- Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland. Zuid-Holland verbindt en geeft ruimte. Hoofdlijnenakkoord 2011-2015. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2011.
- Gemeente Zuidplas. Cultuurvisie gemeente Zuidplas 2011. Cultuur als bindend element. Nieuwerkerk aan den IJssel: gemeente Zuidplas, 2011.
- Hagenaars P, Meewis V. Zicht op ... provinciale instellingen cultuureducatie. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland, 2010.
- Maaijwee JP. Het domino-effect van bezuinigingen op cultuur(onderwijs). Bulletin Cultuur en School. 2010; 65: 34-35.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Kerndoelen primair onderwijs. Den Haag: Ministerie van OCW, 2006.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Meer dan kwaliteit: een nieuwe visie op cultuurbeleid. Den Haag: Ministerie van OCW, 2011.
- Oomen C et al. Cultuureducatie in het primair en voortgezet onderwijs - Monitor 2008-2009. Utrecht: Sardes, Oberon, 2009.
- Provincie Zuid-Holland. Definitief programma Provincie Nieuwe Stijl. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2008a.
- Provincie Zuid-Holland. Cultuurplan 2009-2012. Mooi en Meedoen. Méér ruimtelijke kwaliteit en cultuurparticipatie. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2008b.
- Provincie Zuid-Holland. Mooi Meedoen! Programma Cultuurparticipatie Zuid-Holland 2009-2012. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2008c.
- Trendrapport cultuureducatie in Amsterdam 2010. Amsterdam: Mocca, 2010.

Websites

Gemeenten

http://www.boskoop.nl	Gemeente Boskoop
http://www.gorinchem.nl	Gemeente Gorinchem
http://www.hardinxveld-giessendam.nl	Gemeente Hardinxveld-Giessendam
http://www.krimpenaandenijssel.nl	Gemeente Krimpen aan den IJssel
http://www.lansingerland.nl	Gemeente Lansingerland
http://www.leidschendam-voorburch.nl	Gemeente Leidschendam-Voorburg
http://www.papendrecht.nl	Gemeente Papendrecht
http://www.vlaardingen.nl	Gemeente Vlaardingen
http://www.waddinxveen.nl	Gemeente Waddinxveen
http://www.zoeterwoude.nl	Gemeente Zoeterwoude
http://www.zuidplas.nl	Gemeente Zuidplas

Overig

<http://www.cultuurmenu-lv.nl>

<http://www.cultuurnetwerk.nl>

<http://www.cultuurplein.nl>

<http://www.cultuurwijzercapelle.nl>

<http://www.devrijeacademie.nl>

<http://www.gmbh-geregeldmetbeterehulp.nl>

<http://www.jeugdtheaterhuis.nl>

<http://www.jeugdwerkzuidplas.nl>

<http://www.kennispleinvrijetijd.nl>

<http://www.kunstgebouw.nl>

<http://www.museumenschool.nl>

<http://www.raakincultuur.nl>

<http://www.stichtingtobe.nl>

<http://www.stichtingvonk.nl>

<http://www.stmvberkel.nl>

Cultuurmenu Leidschendam-Voorburg

Cultuurnetwerk Nederland

Cultuur en School

Cultuurwijzer Gemeente Capelle aan den IJssel

De vrije academie

Geregeld met betere hulp

Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland

Jeugdwerk Zuidplas

Kennisplein Vrije tijd Noord-Brabant

Kunstgebouw

Museumgroep Leiden

Raak! in Cultuur

Stichting ToBe

Stichting Vonk

Stichting muzische vorming Berkel en Rodenrijs

Bijlage 1

Overzicht respondenten

De volgende personen zijn geïnterviewd:

Claire Vromans	Gemeente Boskoop
Annemari Bor	Gemeente Gorinchem
Ronald Schippers	Gemeente Hardinxveld-Giessendam
Maarten van Boxem	Gemeente Krimpen aan den IJssel
Wilma Koops	Gemeente Lansingerland
Marleen Ettema	Gemeente Leidschendam-Voorburg
Arthur Goedegebuure	Gemeente Papendrecht
Marjet Kooij	Vrije Academie Vlaardingen
Renske Hoogeveen	Gemeente Waddinxveen
Marianne Matze	Gemeente Zoeterwoude
Charlie ter Reegen	Gemeente Zuidplas
Judith Pors	Gemeente Zwijndrecht

Bijlage 2

Ontwikkelingen cultuureducatie primair onderwijs in Nederland en Zuid-Holland

Inleiding

Na een korte inleiding over cultuurbeleid in het algemeen, wordt een schets gegeven van een aantal ontwikkelingen op het gebied van kunst-/cultuureducatie met betrekking tot het primair onderwijs (PO) in Nederland en Zuid-Holland.

Cultuurbeleid

Op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau wordt door overheden cultuurbeleid gemaakt en uitgevoerd. De verschillende overheden voeren elk een autonoom beleid, maar onderling is er veel samenwerking en worden afspraken op elkaar afgestemd. Iedere overheid heeft zijn eigen verantwoordelijkheden in het cultuurbeleid. De taakverdeling tussen de drie overheden is vastgelegd op basis van de Wet op het specifiek cultuurbeleid (1993). Voor het cultuureducatiebeleid geldt de volgende verdeling (<http://www.cultuurnetwerk.nl>):

- gemeenten zijn verantwoordelijk voor uitvoerende activiteiten op het gebied van cultuureducatie;
- de provincies verzorgen de ondersteuning hiervan (de directe steunfunctie);
- het Rijk richt zich op de indirecte steunfunctie, ontwikkeling en experiment.

Het Rijk sluit sinds 1997 vierjarige overeenkomsten of cultuurconvenanten af met de landsdelen Noord, Oost, Midden, West en Zuid. Hierin zijn alle provincies en dertig grotere steden vertegenwoordigd. Deze dertig gemeenten worden rechtstreeks door het Rijk gefinancierd. Met Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag sluit het Rijk aparte overeenkomsten. In de cultuurconvenanten worden afspraken gemaakt over culturele aangelegenheden en over subsidies die in betreffende landsdelen of steden worden verstrekt aan instellingen.

Ontwikkelingen cultuureducatie primair onderwijs in Nederland

Het Ministerie van OCW startte in 1997 het project Cultuur en School. Doel van dit project is leerlingen van jongs af aan vertrouwd maken met cultuur. Wanneer jongeren en kinderen tijdens hun hele schoolloopbaan regelmatig in contact komen met het culturele aanbod in hun omgeving, zullen zij in hun latere leven gemakkelijker de stap maken naar concerten, musea en voorstellingen. Sinds 2003 richt het project zich vooral op het PO.

Kerdoelen

Scholen in het PO werken met zogenaamde kerndoelen (Ministerie van OCW 2006). Deze kerndoelen worden voorgeschreven door het Ministerie van OCW. Het gaat om streefdoelen die aangeven wat leerlingen aan het eind van de basisschool per leergebied moeten kennen en kunnen. Een kerndoel beschrijft de kern van de leerstof. Scholen hebben een zekere mate van vrijheid in de precieze invulling van de leerstof, zolang deze maar bijdraagt aan het bereiken van de kerndoelen. Er zijn 58 kerndoelen, over verschillende leergebieden. Vanaf 2009/2010 gelden deze kerndoelen voor alle scholen in het PO. Cultuureducatie valt onder het leergebied 'Kunstzinnige oriëntatie'.

Het omvat drie kerndoelen:

- de leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren;

- de leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren;
- de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Van kunsteducatie naar cultuureducatie

Kunsteducatie is in de loop der jaren verbreed naar cultuureducatie. Het gaat niet meer alleen om het maken van muziek, schilderen en dichten. Bij scholen die kiezen voor een cultuurprofiel gaat het om een brede oriëntatie. Het gaat nu over meerdere kunstdisciplines, erfgoed- en media-educatie en een kennismaking met de culturele wereld. Mede vanwege deze ontwikkelingen kunnen leerkrachten in het PO de landelijke cursus voor interne cultuurcoördinator volgen. Deze cultuurcoördinator heeft tot taak om scholen (beter) in staat te stellen samen met culturele instellingen een goede infrastructuur in en om scholen te ontwikkelen.

Uit een onderzoek van Oberon en Sardes (Oomen et al 2009) blijkt dat cultuureducatie op steeds meer scholen een vaste plaats heeft verworven. Er is een grote toename van het aantal cultuurcoördinatoren, veel scholen hebben inmiddels een visie op cultuureducatie en hebben deze schriftelijk vastgelegd en het aantal scholen met een cultuurbeleidsplan is flink toegenomen. Er zijn ook steeds meer scholen die cultuureducatie integreren met andere vakgebieden waardoor een betere verankering ontstaat van cultuureducatie in het onderwijsaanbod. Scholen wijzen op de positieve effecten van cultuureducatie. Leerlingen ervaren plezier en trots. Hun kennis en vaardigheden op het gebied van kunst en cultuur neemt toe, evenals hun verbeeldingskracht en originaliteit. Daarnaast wordt er op groepsniveau door cultuureducatie beter samengewerkt.

Scholen ontvangen in het kader van de 'Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs' van het Ministerie van OCW €10,90 per leerling. De subsidie wordt vanaf 2008 automatisch toegekend aan alle scholen. Als een school niet aan de subsidieverplichtingen voldoet, kan het geld worden teruggevorderd.

Bezuinigingen op cultuur

Het kabinet (Rutte) bezuinigt fors op cultuur (<http://www.cultuurnetwerk.nl>). De staatssecretaris van OCW (Zijlstra) is van plan de rol van de overheid in de cultuursector kleiner te maken met een taakstelling van 200 miljoen euro aan bezuinigingen. In 'Meer dan kwaliteit: een nieuwe visie op cultuurbeleid' heeft de staatssecretaris van OCW zijn nieuwe visie op het cultuurbeleid aangegeven (Ministerie van OCW 2011). Deze visie is een verdere uitwerking van de kabinetsplannen voor de bezuinigingen op cultuur.

Het kabinet gaat de komende jaren fors bezuinigen op cultuur. Er wordt met name bezuinigd op de culturele basisinfrastructuur: de culturele instellingen en de fondsen. Het kabinet geeft aan cultuureducatie belangrijk te vinden. Het is een van de prioriteiten van het cultuurbeleid dat op 1 januari 2013 ingaat. Cultuureducatie is goed voor de persoonlijke ontwikkeling en voor de creativiteit van de samenleving als geheel. De overheid vindt het ook belangrijk kinderen en jongeren actief in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Het kabinet wil kinderen en jongeren op het gebied van cultuur een stevig fundament bieden. Voorwaarden daarvoor zijn een goede verankering van cultuureducatie in het onderwijs en aandacht voor cultuureducatie bij alle culturele instellingen, landelijk en lokaal. Het programma Cultuureducatie met kwaliteit, omvat daarvoor diverse acties (Ministerie van OCW 2011):

- Scholen en leraren worden beter ondersteund bij het geven van invulling aan de kerndoelen cultuureducatie.
- De regeling 'Versterking cultuureducatie' wordt ingezet om de kwaliteit van cultuureducatie te versterken.

- Cultuureducatie wordt een criterium voor de basisinfrastructuur. Instellingen die subsidie krijgen van het Ministerie van OCW moeten in hun aanvraag aangeven hun visie op cultuureducatie geven.
- Rijk, gemeenten en provincies zullen in het kader van het programma 'Cultuureducatie met kwaliteit' bestuurlijke afspraken maken. Gemeenten en provincies worden uitgenodigd programma's op te stellen die op lokaal niveau scholen en instellingen ondersteunen bij de versterking van de kwaliteit van cultuureducatie, bijvoorbeeld het werken met doorlopende leerlijnen.
- De bewaking van deze acties en maatregelen wordt landelijk geregeld bij het Fonds Podiumkunsten en het Fonds voor Cultuurparticipatie¹, een overkoepelend programma dat onder meer bestaat uit de verspreiding van best practices, onderzoeksresultaten en handreikingen voor scholen, docenten en instellingen. In 2012 zal het Fonds al een aantal projecten ondersteunen met een doorlopende leerlijn cultuureducatie.
- De landelijke ondersteuningsstructuur voor cultuureducatie zal kleiner en efficiënter worden georganiseerd en beter worden aangesloten op de lokale ondersteuningsstructuur.

De effecten van de bezuinigingen kunnen vergaand zijn. Wanneer de subsidie wegvalt voor centra voor de kunsten, zullen ze niet meer voor het onderwijs kunnen werken, omdat dit dan te duur wordt. Het gevolg voor scholen kan zijn dat ze veel moeilijker aan goed en betaalbaar aanbod komen. Kunsteducatie zal hierdoor op scholen minder aandacht kunnen krijgen (Maaijwee 2010).

Het budget van de regeling 'Versterking cultuureducatie primair onderwijs' (€10,90 per leerling) is voor de komende jaren gewaarborgd. Met ingang van het schooljaar 2012-2013 zal deze regeling gedurende vier schooljaren via de zogeheten 'prestatiebox' worden ingezet. Dit heeft als doel scholen in staat te stellen de kwaliteit van cultuureducatie te versterken. In totaal is hiervoor 18 miljoen euro per schooljaar beschikbaar. De besteding hiervan wordt gemonitord. Mogelijk wordt de onderwijsinspectie hierop gezet ter controle (Ministerie van OCW 2011).

Alle provincies bezuinigen met ingang van 2011 in verschillende mate op kunst en cultuur, met uitzondering van Zuid-Holland, Overijssel, Flevoland en Limburg (Bogaart, Van der Horst 2011). De bezuinigingen treffen in de eerste plaats bibliotheken. Na de bibliotheek komen cultuureducatie, amateurkunst, podia en podiumkunsten, musea en overige kunsten. De bezuinigingen op cultuureducatie treffen vooral het aanbod aan jongeren en volwassenen. Vanaf 2012 worden de provinciale cultuurinstellingen in Zuid-Holland geconfronteerd met bezuinigingen. Het Programma Cultuurparticipatie loopt tot en met 2012.

Het voorstel om alle cultuurfondsen om te vormen tot een investeringsfonds leidt tot minder budget voor kunstinstellingen. Dit zal vaak ten koste gaan van de educatieve diensten en programma's (<http://www.cultuurnetwerk.nl>). De meeste provincies financieren provinciale instellingen voor cultuureducatie. Deze instellingen staan nu ter discussie. In Noord-Holland wordt de subsidie voor deze infrastructuur geheel afgebouwd. Wanneer ondersteunende instellingen wegvallen gaat veel expertise, samenwerking en efficiency verloren.

Ruim twee derde van de gemeenten gaf in een onderzoek van DSP-groep (Bogaart, Van der Horst 2011) aan de komende jaren te zullen bezuinigen op kunst en cultuur. De periode waarin bezuinigd wordt, alsook de mate waarin bezuinigd wordt varieert per gemeente. De bezuinigingen die gemeenten willen doorvoeren betreffen het meest het beëindigen of verminderen van subsidies voor structurele activiteiten (70% van de gemeenten). Ongeveer 20% van de gemeen-

¹ Een samenvoeging van het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Fonds voor de Podiumkunsten.

ten is daarbij (ook) voornemens te bezuinigen op activiteiten voor cultuurparticipatie voor het primair of voortgezet onderwijs. Ook in ander onderzoek (Allers en Hoeben 2010) noemen gemeenten cultuur(educatie) als bezuinigingspost. Dit kan het voortbestaan van de muziekschool, het theater en de bibliotheek bedreigen. Lang niet alle gemeenten maken echter deze keuze.

Rol van de verschillende overheden

Daar waar cultuur de lokale belangen overstijgt, ziet het kabinet een taak voor provincies. Provincies zetten zich in voor de diversiteit en de spreiding van culturele voorzieningen in de regio en zijn verantwoordelijk voor de financiering van regionaal erfgoed, waaronder provinciale collecties en musea (Ministerie van OCW 2011).

Bestuurlijke afspraken (onder meer in het kader van het programma Cultuureducatie met kwaliteit) tussen de verschillende overheden moeten nog worden gemaakt. Dan wordt ook duidelijk welke rol van de provincies wordt verwacht. Wel is duidelijk dat bij de fondsen (waaronder het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Fonds Podiumkunsten) matching van rijkssubsidies door andere overheden een belangrijk criterium zal zijn (Ministerie van OCW 2011).

Ontwikkelingen cultuureducatie primair onderwijs in Zuid-Holland

Cultuurbeleid Zuid-Holland 2009-2012

Provincies voeren een eigen cultuurbeleid en nemen ook deel aan landelijke programma's, zoals het Programma Cultuurparticipatie 2009-2012. Provincies leggen hun beleid vast in een cultuurnota. Deze nota's bevatten beleidslijnen voor een periode van vier jaar.

Voor Zuid-Holland is er voor de periode 2009-2012 het cultuurplan 'Mooi en Meedoen!' (provincie Zuid-Holland 2008b). Uit een analyse van het vorige cultuurplan (2004-2008) bleek dat Zuid-Holland een provincie is met als sterke punten (onder andere): verplichte regionale samenwerking van gemeenten, hoge deelname van scholen aan de 'Regeling Versterking Cultuureducatie', kwalitatief goed provinciaal basisaanbod cultuureducatie (Kunstmenu/Erfgoedspoor) en de ontstane netwerken tussen scholen, gemeenten en culturele instellingen. Zwakke punten zijn (onder andere): in regionale plannen ontbreekt nog visie, focus en samenhang, er zijn weinig echt vernieuwende initiatieven en de ontstane netwerkstructuren zijn ingewikkeld, ondoorzichtig en versnipperd (provincie Zuid-Holland 2008c).

Cultuureducatie is een van de drie programmalijnen van het Programma Cultuurparticipatie Zuid-Holland 2009-2012. Voor samenwerkende gemeenten zijn er subsidies beschikbaar voor projecten op het gebied van cultuureducatie. Daarnaast ontvangen de provinciale cultuurinstellingen boekjaarsubsidie van de provincie, die onder meer bijdraagt aan de ontwikkeling van Kunstmenu en Kunst en uitvoering van Kunstgebouw. Het cultuureducatiebeleid van de provincie is hoofdzakelijk gericht op ondersteuning van de regionale culturele infrastructuur. De provincies begeleiden en subsidiëren de provinciale instellingen voor kunst en cultuur. Cultuureducatie is in Zuid-Holland, net als bij de meeste provincies, een van de speerpunten van het beleid. Cultuureducatie wordt gezien als een belangrijk instrument om kunst en cultuur toegankelijk te maken voor een brede laag van de bevolking. Ook levert cultuureducatie een bijdrage aan sociaal beleid, zoals het bevorderen van volwaardige deelname aan de samenleving (<http://www.cultuurnetwerk.nl>).

Ambities van de provincie 2009-2012

De provincie wil met het Programma Cultuurparticipatie 2009-2012 bereiken dat elke inwoner van Zuid-Holland, te beginnen bij de jeugd, actief in aanraking komt met kunst, media en cultureel erfgoed (provincie Zuid-Holland 2008b). De nadruk ligt op actieve participatie. De ambitie van de provincie is aan het eind van de collegeperiode één doorlopend cultuurmenu aan te bieden. Per regio wordt het cultuurmenu ingepast in het aanwezige lokale en regionale aanbod.

Ondersteuningsinstellingen spelen hierbij een belangrijke rol. Wat betreft het onderwijs moet elke leerling, in zowel in het primair als het voortgezet onderwijs, in staat worden gesteld deel te nemen aan een provinciaal cultuurmenu, dit is een interactief digitaal aanbod aan cultuureducatie voor alle scholen in Zuid-Holland. Sinds 18 november 2010 is op de website <http://www.cultuurmenu.nl> al het cultuureducatieve aanbod voor primair en voortgezet onderwijs in de provincie Zuid-Holland te vinden voor docenten en leerkrachten.

Jongeren vormen dus een belangrijke doelgroep voor het provinciale beleid. De provincie zet zich in om de samenwerking tussen onderwijsinstellingen en culturele instellingen te versterken. Cultuureducatie moet zowel binnen- als buitenschools een sterke en structurele positie verwerven. Er is in voorgaande jaren sterk ingezet op cultuureducatie voor jongeren. Door de provinciale instellingen Kunstgebouw en Erfgoedhuis zijn in het schooljaar 2006-2007 gezamenlijk meer dan 124.000 leerlingen uit het basisonderwijs bereikt (provincie Zuid-Holland 2008c), dat is ruim 60%. Die lijn wil de provincie in de periode 2009-2012 doortrekken.

Instrumenten van de provincie 2009-2012

Om de ambities van Zuid-Holland te realiseren maakt de provincie gebruik van twee instrumenten: de ondersteuningsinstellingen en de Regionale Agenda Samenleving (RAS). Via de RAS'en verstrekt de provincie subsidies voor meerjarige regionale plannen voor cultuurparticipatie (waaronder cultuureducatie) aan gemeenten met minder dan 90.000 inwoners.

De provincie wil voor 2012 komen tot een samenhangend netwerkstructuur, waarin organisaties zo veel mogelijk complementair aan elkaar werken ten behoeve van effectieve afstemming van vraag en aanbod (provincie Zuid-Holland 2008a). In elke RAS-regio wordt een cultuurnetwerker aangesteld (een cultuurnetwerker heeft als taak om actieve kunst en cultuur van alle inwoners in Zuid-Holland te stimuleren) en één netwerk voor cultuurparticipatie ontwikkeld, in opdracht van de regio met ondersteuning van de netwerken op provinciaal niveau. Met RAS-regio's is afgesproken dat zij op basis van een gezamenlijke visie een meerjarenprogramma Cultuurparticipatie opstellen en uitvoeren. Daarnaast is overeengekomen dat de netwerken cultuurparticipatie en -educatie worden gestroomlijnd voor 2012.

Cultuureducatie na 2012

Al bij de aanvang van de collegeperiode 2007-2011 heeft de provincie aangegeven zich te bezinnen op de eigen rol en positie (provincie Zuid-Holland 2008a). Zuid-Holland wil een krachtige en uitvoeringsgerichte provincie zijn met minder regels en procedures. De provincie wil zich daarbij concentreren op hoofdtaken en gaat uit van het beginsel 'gemeentelijk wat gemeentelijk kan, provinciaal wat provinciaal moet'. De onderwerpen waarmee de provincie zich bezighoudt, worden niet ingegeven door hun maatschappelijk belang, maar door de vraag of de provincie als middenbestuur een eigen verantwoordelijkheid en een toegevoegde waarde heeft. Hiervoor is het programma Provincie Nieuwe Stijl (PNS) gestart. Cultuureducatie wordt hierbij primair gezien als een verantwoordelijkheid van de gemeenten.

In Zuid-Holland verbindt en geeft ruimte. Hoofdlijnenakkoord 2011-2015, hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland aangegeven zich te gaan inzetten voor:

- het behoud van het cultureel (historisch) erfgoed (waaronder monumenten zoals molens en landgoederen, monumentale complexen zoals Kinderdijk en de Limes en de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van monumentenzorg en archeologie);
- de autonome taken rond cultuurparticipatie en -educatie, toerisme en sport af te bouwen;
- de provinciale themajaren na 2012 te beëindigen;
- de 1 procentregeling voor de inpassing van kunst en cultuur bij infrastructuurprojecten als afzonderlijke regeling te beëindigen.

(Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland 2011)

Het Hoofdlijnenakkoord wordt in het najaar van 2011 verder uitgewerkt. Dan zullen ook de consequenties van het provinciale beleid voor cultuureducatie zichtbaar worden. Gemeenten proberen hun subsidies voor het aanbod aan kinderen overeind te houden².

Bij vergaande bezuinigingen bestaat het risico dat de provinciale rol in cultuur niet langer wordt gezien als kerntaak (<http://www.cultuurnetwerk.nl>). Als de steunfunctie zou wegvallen gaat veel expertise over het culturele aanbod en de geschiktheid voor het onderwijs verloren. De samenwerking tussen onderwijs en cultuur zal hierdoor ernstig worden bemoeilijkt (Hagenaars en Meewis 2010). Zoals eerder aangegeven ziet de staatssecretaris van OCW (waaronder cultuureducatie) als een kerntaak van provincies waar dit de lokale belangen overstijgt.

Bestuurlijke afspraken tussen de verschillende overheden moeten nog worden gemaakt. Dan wordt ook duidelijk welke rol van de provincies wordt verwacht. Wel is duidelijk dat bij de fondsen (waaronder het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Fonds Podiumkunsten) matching van rijksbedragen door andere overheden een belangrijk criterium zal zijn (Ministerie van OCW 2011). Op welke wijze dit in Zuid-Holland zal worden ingevuld, is op dit moment (eind september 2011) nog niet duidelijk.

Kunstgebouw

Kunstgebouw is de provinciale stichting voor kunst en cultuur in Zuid-Holland. Kunstgebouw verzorgt twee kunsteducatieve programmalijnen. Voor receptieve cultuurparticipatie is er de programmalijn 'Kunstmenu', waarbij leerlingen uit het PO toeschouwer kunnen zijn van alle vormen van professionele kunst. Voor actieve cultuurparticipatie is er 'Kunst in uitvoering', waarbij leerlingen zelf aan de slag kunnen met kunstzinnige projecten en lespakketten. In 2010 namen 380 scholen uit 44 gemeenten deel aan Kunstmenu, waarmee ongeveer 77.000 leerlingen werden bereikt. Kunst in uitvoering vond in 2010 plaats op 112 scholen in 20 gemeenten, waarmee ruim 21.000 leerlingen werden bereikt (<http://www.kunstgebouw.nl>). Afspraken voor deelname aan de programma's worden bovenschools gemaakt.

Hoe de organisatie en de financiering van de tweedelijns ondersteuning (waaronder ondersteuning op het gebied van kunsteducatie) na 2012 er concreet uit gaat zien, is op dit moment (eind september 2011) nog niet duidelijk. Wel is duidelijk dat de provinciale cultuurinstellingen geconfronteerd zullen worden met bezuinigingen.

² Dit blijkt ook uit verschillende interviews die het Tympaan Instituut in juli-augustus 2011 heeft gehouden in de RAS-regio's ten behoeve van de uitwerking van Zuid-Holland verbindt en geeft ruimte. Hoofdlijnenakkoord 2011-2015, onderdeel cultuurparticipatie.

Bijlage 3

Beschrijving kunsteducatie per gemeente

Gemeente Boskoop¹

Organisatie van kunsteducatie

De gemeente Boskoop heeft als doelstelling kunst en cultuur toegankelijk te maken voor een groot publiek. Jongeren vormen daarbij een belangrijke groep en zijn als doelgroep een speerpunt in het cultuurbeleid van de gemeente. Dit betreft voornamelijk binnenschoolse activiteiten.

De doelstellingen:

- cultuureducatie onder jongeren stimuleren;
- het onderzoeken van de mogelijkheden om jongeren stage te laten lopen bij culturele partijen en in het kader van de maatschappelijke stages (MaS).

De scholen in het primair onderwijs (PO) in de gemeente Boskoop regelen zaken over kunsteducatie zelf. De gemeente staat daar grotendeels buiten. De gemeente heeft daardoor weinig zicht op hoe de scholen dat precies regelen. Het is daardoor niet bekend met welke organisaties en instellingen de scholen samenwerken en wat hun aanbod is. Over eventuele knelpunten is dan ook niets bekend.

Bezuinigingen op cultuur

Tot ongeveer zeven jaar geleden werd het aanbod aan binnenschoolse kunsteducatie deels gefinancierd door de gemeente. Daarna is dat door bezuinigingen gestopt. Er zullen in Boskoop waarschijnlijk nog nieuwe bezuinigingen komen. Details hierover zijn nog niet bekend, maar doordat er nu ook al geen subsidie wordt verstrekt voor kunsteducatie in het PO, zal dat hier geen invloed op kunnen hebben.

Boskoop ziet waarschijnlijk wel werk voor een combinatiefunctionaris² die als een soort spin in het web kan functioneren. In 2013 zal de eerste brede school van Boskoop haar deuren openen. De ambitie van de gemeente is om alle scholen in Boskoop in de brede schoolontwikkeling te betrekken. Daarom heeft de gemeente een intentieverklaring ondertekend waarin is vermeld dat zij aan het einde van 2011 1,2 fulltime medewerker combinatiefunctie zal hebben aangesteld. Aan het einde van 2012 moet dit 2,5 fte zijn. De gemeente Boskoop heeft de organisatie Kennispraktijk gevraagd om de gemeente te ondersteunen bij de ontwikkeling van de combinatiefunctie. Tevens wil de gemeente samenwerken met de betrokken partijen op het gebied van sport, cultuur, onderwijs en kinderopvang om de combinatiefunctie verder vorm te geven.

Kunstgebouw

Kunstgebouw is niet heel bekend in Boskoop, hooguit van naam. Ook de programma's Kunstmenu en Kunst in Uitvoering zijn nauwelijks bekend. Aangezien Boskoop geen subsidies (meer) verstrekt aan kunsteducatie in het PO is er geen behoefte aan programma's, dienstverlening en/of advisering van Kunstgebouw.

¹ bron: <http://www.boskoop.nl> en telefonisch interview.

² Werknemer die twee of meer verschillende functies in verschillende sectoren uitoefent bij dezelfde werkgever. Het leggen van een verbinding tussen de sectoren is vaak het belangrijkste doel. Een voorbeeld van een combinatiefunctionaris is een werknemer die een verbinding legt tussen onderwijs en cultuur.

Gemeente Gorinchem³

Organisatie van kunsteducatie

Er wordt sinds de jaren 70 kunsteducatie gegeven in Gorinchem. Scholen worden actief gestimuleerd om cultuurbeleid te ontwikkelen. Zij werken daarbij samen met culturele instellingen. Kinderen worden uitgenodigd kennis te maken met diverse kunstvormen. Het gaat om projecten op het gebied van muziek, beeldende vorming, dans, literatuur, geschiedenis, kunst of theater.

Voor de leerlingen in het PO is er elk jaar een theatervoorstelling en een project. Voor jongeren wordt er twee keer per jaar een culturele/kunstzinnige activiteit georganiseerd. Tot 2009 coördineerde de gemeente alle activiteiten. Er kwamen toen uitsluitend lokale aanbieders aan bod. Met ingang van 2009 is de coördinatie van projecten in handen van Raak! in Cultuur. Scholen kunnen bij Raak! in Cultuur kiezen uit workshops uit verschillende gebieden, zoals taal, museum, muziek, beeldende kunst en monument. Het merendeel van het aanbod betreft binnenschoolse activiteiten.

De schoolvoorstellingen basisonderwijs is in handen van de Culturele Commissie Vorming Jeugd (CCVJ). In het schooljaar 2009-2010 bezochten een kleine 4.000 leerlingen van de Gorcumse basisschoolkinderen de volgende voorstellingen:

- 'Naar Zee' van Theaterfiets voor de groepen 1-3;
- 'Koeienbluf' van Theater de Appelboom voor de groepen 4 en 5;
- 'Drumbassadors' van René Creemers en Wim de Vries voor de groepen 6-8.

Het aanbod is sinds 2009 enerzijds verbreed, omdat het aanbod nu regionaal wordt georganiseerd door Raak! in Cultuur. Anderzijds is het aanbod echter ook versmald doordat er minder projecten worden aangeboden. Er is een daling in het gebruik opgetreden dat sinds 2009 nog lang niet op het niveau is van vóór 2009.

De gemeente is niet blij met de daling van het gebruik en ziet dit als een knelpunt. De veranderingen wat betreft de organisatie van kunsteducatie in de gemeente is waarschijnlijk geen verbetering. Voor scholen is dit waarschijnlijk ook een knelpunt. Een mogelijke oorzaak van het lagere gebruik lijkt te zijn dat de opgave voor activiteiten sinds 2009 digitaal moet gebeuren. Scholen willen zich liever op papier opgeven. Scholen laten hierdoor waarschijnlijk wel kansen liggen op een grotere deelname aan kunsteducatie.

Bezuinigingen op cultuur

Scholen betalen voor kunsteducatieactiviteiten € 3,50 per project per leerling. Voor de overige kosten betaalt de gemeente een derde deel en de provincie twee derde deel (in het kader van het Programma Cultuurparticipatie 2009-2012). Er staan wel bezuinigingen voor 2012 op stapel, maar niet met betrekking tot de huidige opzet van het Programma Cultuurparticipatie. De afspraken met Raak! in Cultuur lopen daarom tot eind 2012. Tot die tijd zal er niet bezuinigd worden op kunsteducatie. Na 2012 wordt het lastiger omdat de provinciale financiering afloopt en loopt de continuïteit van kunsteducatie gevaar. Op instellingen wordt ook bezuinigd. Het is nog niet duidelijk wat de gevolgen hiervan zijn, maar het is mogelijk dat het aanbod aan kunsteducatie zal verminderen na 2012. Duurdere projecten kunnen dan misschien lastiger worden aangeboden.

³ bron: <http://www.gorinchem.nl>, <http://www.raakincultuur.nl> en telefonisch interview.

Voor wat betreft de schoolvoorstellingen heeft de gemeenteraad besloten dat met ingang van het schooljaar 2012-2013 niet acht groepen per jaar een schoolvoorstelling gaan bezoeken, maar zes.

Kunstgebouw

De gemeente is bekend met Kunstgebouw. In het verleden is er wel eens contact geweest met Kunstgebouw over het aanbod aan cultuureducatie. Het aanbod van Kunstgebouw (Kunstmenu en Kunst in uitvoering) is bekend. De gemeente Gorinchem denkt dat dit aanbod hooguit kan dienen om eventuele blinde vlekken van het aanbod in de regio aan te vullen. Volgens de gemeente is het aanbod in Gorinchem al behoorlijk breed. Hierdoor is weinig ruimte voor andere aanbieders als Kunstgebouw. In de huidige situatie is er voornamelijk geen behoefte aan dienstverlening of advisering van Kunstgebouw.

Gemeente Hardinxveld-Giessendam⁴

Organisatie van kunsteducatie

Hardinxveld-Giessendam heeft op het gebied van kunsteducatie een samenwerkingsverband met acht andere gemeenten. Kunsteducatie in de gemeente wordt voornamelijk verzorgd door Raak! in Cultuur en Kunstcentrum Toon. Deze beide instellingen worden verder nog ondersteund door lokale verenigingen voor amateurkunst en volkscultuur. Elke school maakt zijn eigen keuze uit het aanbod aan kunsteducatie. Het gaat voornamelijk om binnenschoolse activiteiten. Er zijn voor zover bekend geen knelpunten op het gebied van kunsteducatie.

Bezuinigingen op cultuur

Kunsteducatie wordt voor een derde deel door de gemeente gefinancierd en voor tweederde deel door de provincie in het kader van het programma Cultuurparticipatie 2009-2012. De financiering voor kunsteducatie dreigt echter weg te vallen. De provinciale RAS-subsidie wordt waarschijnlijk per 31 december 2012 beëindigd. Er is wel een plan de gemeentelijke subsidie in stand te houden. Dit leidt echter wel tot een versobering van de mogelijkheden voor scholen vanaf 2013. Hoe scholen dit precies gaan opvangen is nog niet bekend. Er wordt hierover nog contact opgenomen met de scholen.

Kunstgebouw

De gemeente is bekend met Kunstgebouw. In het verleden is daar contact mee geweest. Ook het aanbod van Kunstgebouw is bekend in Hardinxveld-Giessendam. Dienstverlening of advisering door Kunstgebouw zou in de toekomst een rol kunnen spelen in de gemeente. Ieder jaar moeten de scholen weer hun keuzen maken over kunsteducatie. Concreet valt er echter voornamelijk nog niet veel over te zeggen.

Gemeente Krimpen aan den IJssel⁵

Organisatie van kunsteducatie

Kunsteducatie in Krimpen aan den IJssel wordt vormgegeven door verschillende organisaties/instellingen. Er is aanbod van onder meer de gemeentelijke muziekschool Krimpen, de bibliotheek, het streekmuseum voor de Krimpenerwaard, het jeugdtheaterhuis en het jongeren-theater Quint. Er worden ook lessen gevolgd vanuit de Cultuurwijzer. Dit is een instelling voor cultuureducatie in Capelle aan den IJssel. Elk jaar schrijven een aantal scholen zich in voor het kunstmenu en dat kunstmenu zorgt ervoor dat de kinderen, als zij in groep 8 de school verlaten,

⁴ bron: <http://www.hardinxveld-giessendam.nl>, <http://www.raakincultuur.nl> en telefonisch interview.

⁵ bron: <http://www.krimpenaandenijssel.nl>, <http://www.cultuurwijzercapelle.nl>, <http://www.jeugdtheaterhuis.nl> en telefonisch interview.

met zo veel mogelijk kunstvormen hebben kennismemaakt. Het menu bestaat uit twee activiteiten per jaar. Gezamenlijk wordt daarmee een breed aanbod aan kunsteducatie gerealiseerd. De activiteiten zijn grotendeels binnenschools.

Bezuinigingen op cultuur

Er is een gemeentelijke subsidie voor kunsteducatie, een vast bedrag per leerling. Er is ook een budget voor brede schoolactiviteiten. Dit budget is onlangs opgehoogd. Er is ook een budget voor een combinatiefunctionaris Cultuur. Deze zal starten in 2012. De gemeente wijst erop dat voor scholen tijd vaak een knelpunt is. Culturele of kunstzinnige activiteiten die scholen willen ontplooiën (bijvoorbeeld in het kader van de brede school) kosten soms meer tijd dan er beschikbaar is. De combinatiefunctionaris kan ondersteuning bieden.

Van bezuinigingen op kunsteducatie is in de gemeente dus voorsnog geen sprake.

Kunstgebouw

Kunstgebouw is in de gemeente alleen bekend van naam. Hetzelfde geldt voor het aanbod aan kunsteducatie van Kunstgebouw. Daar is niet echt een specifieke reden voor. Het is dan ook moeilijk te bepalen of in de komende tijd wat betreft advisering of ondersteuning een beroep op Kunstgebouw gedaan zal worden.

Gemeente Lansingerland⁶

Organisatie van kunsteducatie

In de gemeente Lansingerland zijn twee verenigingen die het aanbod aan kunsteducatie verzorgen, de muziekschool en twee stichtingen Muzische Vorming, in Bergschenhoek en in Berkel en Rodenrijs. De beide stichtingen stellen zich ten doel muzische vorming te bevorderen en de jeugd vertrouwd te maken met verschillende kunstvormen. De stichting organiseert twee keer per jaar een voorstelling. In de gemeente Lansingerland is er wel aanbod van kunsteducatie in Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs maar, opvallend genoeg, niet in Bleiswijk. Dit hangt samen met een nog voortgaande harmonisatie van het beleid als gevolg van de fusie van de verschillende gemeenten in het verleden.

Bezuinigingen op cultuur

De gemeente heeft voor Bergschenhoek 75% van de totale bestedingen van het PO aan cultuur-educatie gefinancierd en voor Berkel en Rodenrijs 40%. Met ingang van 2011 is een bezuiniging op cultuur doorgevoerd. Deze bezuiniging is vrij klein (er is 2,8% gekort op subsidies) en zal naar verwachting nauwelijks of geen invloed hebben op kunsteducatie in het PO.

Kunstgebouw

De gemeente is bekend met Kunstgebouw, maar wat minder bekend met het aanbod van Kunstgebouw. De huidige constructie van kunsteducatie in de gemeente werkt al een tijdje, waardoor de noodzaak van kijken bij een andere instelling niet aanwezig is.

Aangezien Lansingerland zelf aan de slag gaat met het harmoniseren van het beleid van de verschillende kernen in de gemeente, is verder geen behoefte aan dienstverlening of advisering door Kunstgebouw.

⁶ bron: <http://www.lansingerland.nl/>, <http://www.stmvberkel.nl> en telefonisch interview.

Gemeente Leidschendam-Voorburg⁷

Cultuureducatie is een van de speerpunten van het gemeentelijke cultuurbeleid. De gemeente ondersteunt het Cultuurmenu voor het basisonderwijs. Het Cultuurmenu is een samenhangend activiteitenprogramma waarbij leerlingen tijdens de acht jaar dat zij op de basisschool zitten, kennismaken met de belangrijke culturele disciplines: muziek, dans, literatuur, theater, beeldende kunst en cultureel erfgoed. De lokale culturele instellingen staan hierbij centraal. Elke deelnemende instelling is aan een schoolgroep gekoppeld en het aanbod is op het niveau van deze schoolgroep afgestemd. Aan het einde van de basisschool is een leerling op deze manier bij veel lokale culturele instellingen op bezoek geweest en in aanraking gekomen met alle culturele disciplines.

De structuur van het Cultuurmenu volgt de opbouw van het basisonderwijs: eenvoudige vormen van cultuur in de eerste jaren en meer complexe in de hogere jaren. Naast het Cultuurmenu bieden veel deelnemende instellingen aanvullende lessen of activiteiten aan. Scholen kunnen hieruit zelf een keuze maken en zo eigen accenten leggen.

Cultuureducatie in Leidschendam-Voorburg wordt verzorgd door tien instellingen. Het gaat om de bibliotheek, Stichting Trias, het Stadsmuseum in samenwerking met Kunstuitleen, Stichting Archipel, Kunstenaarsvereniging Artibrak, Molen de Vlieger, boerderij Akkerlust, Huygensmuseum Hofwijck en theaterimpresariaat Jongma & Hartgring.

De groepen 1 tot en met 8 krijgen in de loop van hun schoolperiode elk jaar een aanbod van een instelling. De groepen 1 tot en met 5 doen uit het aanbod twee activiteiten per jaar, de groepen 6 tot en met 8 drie per jaar. Iedere groep gaat daarnaast ook één keer per jaar naar een theatervoorstelling. De coördinatie van het geheel is in handen van de bibliotheek. Al het aanbod betreft binnenschoolse activiteiten.

De huidige opzet loopt 4 à 5 jaar. Het loopt allemaal wel goed en de gemeente is dan ook tevreden over de opzet. Voor zover bekend zijn er geen knelpunten voor de gemeenten of voor scholen wat betreft kunsteducatie.

Bezuinigingen op cultuur

Voor het totale Cultuurmenu is er een gemeentelijk budget van circa € 70.000,00 beschikbaar. Er wordt echter sterk bezuinigd op cultuur. De bezuinigingen zullen stapsgewijs worden ingevoerd vanaf 2013. Dit gaat door tot 2016. Het Cultuurmenu zoals dat nu wordt aangeboden aan scholen wordt versoerd. 30% van de subsidies zullen verdwijnen. Er wordt ook bij culturele instellingen bezuinigd, wat ook effect kan hebben op het aanbod aan kunsteducatie. Ook het theateraanbod zal verminderen. Er is nog niet veel zicht op hoe scholen dit gaan opvangen. De gemeente zou misschien een bemiddelende rol kunnen spelen bij verschillende overleggen tussen scholen en instellingen.

Kunstgebouw

De gemeente is bekend met Kunstgebouw en met het aanbod (Kunstmenu en Kunst in uitvoering). In het verleden is er wel eens overleg geweest met Kunstgebouw. Er is momenteel een voorkeur voor lokaal aanbod, waarbij er meer aandacht is voor wat er in de gemeente is te vinden dan bij het aanbod van Kunstgebouw (dat toch wat breder is). Dit is ook de reden waarom er geen gebruik wordt gemaakt van het aanbod van Erfgoedhuis Zuid-Holland. De gemeente weet wat Kunstgebouw eventueel kan bieden aan dienstverlening en advisering, maar heeft daar vooralsnog geen behoefte aan. De lokale bezuinigingen kunnen hier wel verandering in brengen.

⁷ bron: <http://www.leidschendam-voorburg.nl>, <http://www.cultuurmenu-lv.nl> en telefonisch interview.

Papendrecht⁸

Organisatie van kunsteducatie

In Papendrecht is de organisatie van kunsteducatie voor het PO in handen van regionale Stichting ToBe. Stichting ToBe werkt hierbij samen met verschillende lokale kunstaanbieders, zoals de bibliotheek, het jeugdtheater Hofplein, plaatselijk fanfare orkest muziekvereniging Excelsior en Kunstuitleen. Aangezien er geen museum is in Papendrecht, gaan kinderen daarvoor naar Dordrecht.

Het aanbod van de verschillende instellingen is breed. Door het Kunstmenu van Stichting ToBe is er een aanbod in alle kunstdisciplines. Hieruit kunnen scholen een keuze maken. Iedere school heeft een Kunstmenu, maar maakt hierin dus zijn eigen keuzen. Stichting ToBe verzorgt ook een driejarige instrumentele leergang (bedoeld voor jongeren tot 21 jaar). Er is daarnaast een Kunstmenu Plus als verdiepingsmogelijkheid. Scholen kunnen dan (tegen kostprijs) extra programma's cultuureducatie afnemen die aansluiten op het Kunstmenu.

Muziekvereniging Excelsior heeft ter aanvulling op de opleiding van Stichting ToBe de mogelijkheid om een vervolgstudie te volgen. Cursisten kunnen worden opgeleid om in de harmonie, het klein-orkest of het groot-orkest te spelen. De mate waarin scholen daaraan meedoen, verschilt per school. De activiteiten zijn alle binnenschools.

De gemeente kent geen echte knelpunten wat betreft kunsteducatie, anders dan dat er financieel keuzen gemaakt moeten worden. De gemeente ziet wel een knelpunt bij scholen. Deze kennen vaak een vervoersprobleem. Sommige projecten op het gebied van kunsteducatie kunnen niet goed uitgevoerd worden, omdat het vervoer naar bepaalde locaties niet gerealiseerd kan worden.

Bezuinigingen op cultuur

Het aanbod aan kunsteducatie wordt volledig door de gemeente gefinancierd. Alle kunsteducatie die standaard is (het Kunstmenu) is voor scholen gratis. Alles wat scholen extra willen (een eventuele verdieping, bijvoorbeeld de instrumentele leerweg) moeten ze zelf betalen (al zit daar wel een kleine bijdrage van de gemeente bij).

Er zijn bezuinigingen op cultuur in de gemeente. In 2011 is er 10% bezuinigd. Vanaf 2012 komt daar nog een jaarlijkse efficiency korting bij van 2%. Deze bezuinigingen gaan door tot 2015. De bezuinigingen zullen echter weinig invloed hebben op kunsteducatie voor het PO. Het kunstmenu blijft intact. Als een school meer aan verdieping wil doen, zal hun eigen bijdrage waarschijnlijk wel hoger worden.

Kunstgebouw

De gemeente is bekend met Kunstgebouw. Het aanbod van Kunstgebouw is iets minder bekend. De huidige constructie, waarbij Stichting ToBe de coördinatie van het geheel doet, is ontstaan door de samenwerking van een aantal gemeenten. Hierdoor ontstaat er een neiging/druk om deze samenwerking in stand te houden. Er zal daardoor niet snel naar andere aanbieders van kunsteducatie, waaronder Kunstgebouw, worden gekeken.

Het is mogelijk dat Papendrecht een keer contact opneemt met Kunstgebouw voor advies. De samenwerking in de gemeente tussen de verschillende instellingen is namelijk niet ideaal. Papendrecht is geïnteresseerd in de vraag hoe andere gemeenten een dergelijke samenwerking regelen. Dit kan misschien nog een keer besproken worden met Kunstgebouw.

⁸ bron: <http://www.papendrecht.nl>, <http://www.stichtingtobe.nl> en telefonisch interview.

Vlaardingen⁹

Organisatie van kunsteducatie

In Vlaardingen is een Kunstmenu/plan waar bijna alle basisscholen (ongeveer 25) in de gemeente aan deelnemen. Het aanbod aan kunsteducatie gaat via de Vrije Academie. Deze organisatie werkt samen met verschillende lokale aanbieders zoals de bibliotheek, het stadsarchief, museum Vlaardingen en muziekcentrum Opmaat. De organisaties zorgen samen voor een breed aanbod aan kunsteducatie.

Ieder schooljaar wordt op school een aantal lessen gegeven in dans, drama, beeldende en audiovisuele vorming en muziek. Bij groep 1 en 2 is er een actieve verkenning van cultuurdisciplines. Bij de groepen 3 tot en met 8 is er zowel een actieve als een receptieve kennismaking met cultuurdisciplines. De activiteiten zijn alle binnenschools. Bij de meeste activiteiten komt er een vakdocent in de klas. Soms gaat een klas op pad (voor film-, museumbezoek en dergelijke).

De gemeente heeft geen echte knelpunten wat betreft kunsteducatie. Het loopt allemaal wel goed. Hooguit is er wel eens tijdsdruk om activiteiten uit te kunnen voeren.

Bezuinigingen op cultuur

De activiteiten voor kunsteducatie worden voor twee derde deel betaald door de gemeenten en voor een derde deel door de scholen. Voor 2011 staan er geen bezuinigingen op stapel. Vanaf 2012 wordt er mogelijk wel bezuinigd. De details hierover ontbreken echter nog. Er valt dan ook nog weinig te zeggen over de mogelijke effecten die dat kan hebben op kunsteducatie in de gemeente.

Kunstgebouw

Vlaardingen is bekend met (het kunsteducatieaanbod van) Kunstgebouw. Aangezien de gemeente zijn eigen kunstenplan heeft, is er niet een noodzaak voor Vlaardingen om verder te kijken naar andere kunstinstellingen. Er is geen behoefte aan advisering/dienstverlening van Kunstgebouw.

Waddinxveen¹⁰

Organisatie van kunsteducatie

Kunsteducatie in het PO wordt in Waddinxveen verzorgd door stichting Vonk. Jaarlijks wordt een programma samengesteld voor de groepen 1 tot en met 8. Er wordt samengewerkt met de toneelgroep 'Maskerade'. De disciplines waaraan aandacht wordt besteed in het kunstaanbod rouleren per jaar en bestaan onder meer uit muziek, dans, beeldende kunst, theater, foto/film/video en erfgoed. In 2010 was er een eenmalig kunstproject van de Waddinxveense kunstkring. Het aanbod aan kunsteducatie betreft binnenschoolse activiteiten.

Bezuinigingen op cultuur

Kunsteducatie wordt grotendeels gefinancierd uit gemeentelijke middelen (enkele projecten worden gefinancierd vanuit het cultuurparticipatiefonds). Er zijn grote bezuinigingen op komst. Deze gaan met ingang van het nieuwe schooljaar in 2012 in. Inmiddels is er door de aanbieder en de gemeente een plan gepresenteerd hoe hiermee om te gaan. Het is nog niet goed te bepalen hoe scholen de bezuinigingen zullen opvangen.

⁹ bron: <http://www.vlaardingen.nl>, <http://www.devrijeademie.nl> en telefonisch interview.

¹⁰ bron: <http://www.waddinxveen.nl>, <http://www.stichtingvonk.nl> en telefonisch interview.

Kunstgebouw

Kunstgebouw is alleen van naam bekend in Waddinxveen. Het aanbod van Kunstgebouw geniet weinig bekendheid. Daar is geen specifieke reden voor. Het is moeilijk te bepalen of in de komende tijd wat betreft advisering of ondersteuning een beroep op Kunstgebouw gedaan zal worden.

Zoeterwoude¹¹

Organisatie van kunsteducatie

Tot voor kort was er in Zoeterwoude een culturele commissie actief die met betrekking tot kunsteducatie contact had met alle scholen in de gemeente. Eén keer per jaar werd er een culturele voorstelling georganiseerd. Op 24 maart 2011 organiseerde de culturele commissie de laatste voorstelling. Jarenlang organiseerde de Culturele Commissie voorstellingen en theaterbezoeken voor alle groepen van de basisschool. De ouders die deze taak als vrijwilliger op zich hadden genomen toen hun eigen kinderen de basisschool bezochten, stoppen met ingang van het nieuwe schooljaar 2011-2012 met hun werkzaamheden. Het aanbod van de culturele commissie betrof binnenschoolse activiteiten.

De gemeente ondersteunt het project 'Museum en school' in het kader van het Programma Cultuurparticipatie 2009-2012. Zoeterwoude bestempelt dit project als succesvol en waardevol. Museum en School is een gezamenlijk educatief programma van acht Leidse erfgoedinstellingen: Hortus botanicus Leiden, Museum Volkenkunde, Naturalis, Museum De Lakenhal, Rijksmuseum van Oudheden, Regionaal Archief Leiden, SieboldHuis en Museum Boerhaave. Doel van het programma is museumbezoek een structurele plaats geven in het lesprogramma van het PO. De leerlingen bezoeken ieder schooljaar een andere erfgoedinstelling, waardoor ze bij het verlaten van het PO kennis hebben gemaakt met een breed aanbod aan erfgoededucatie.

De gemeente noemt als knelpunt het vertrekken van de culturele commissie en het vertrek van de interne cultuurcoördinator. Voor laatstgenoemde is nog geen opvolger gevonden.

Bezuinigingen op cultuur

Wat betreft cultuur wordt er elke vier jaar een planning gemaakt. Voor kunsteducatie in het PO betaalt de gemeente ieder jaar een vast bedrag. Er staan wel bezuinigingen op stapel voor cultuur, maar deze hebben geen betrekking op kunsteducatie in het PO.

Kunstgebouw

Zoeterwoude is bekend met (het aanbod van) Kunstgebouw. Er is lange tijd geen contact geweest met Kunstgebouw, omdat de culturele commissie alles regelde in Zoeterwoude. Met ingang van het nieuwe schooljaar 2011-2012 wordt van Kunstgebouw echter Kunstmenu afgenomen.

Zuidplas¹²

Organisatie van kunsteducatie

Het complete aanbod aan kunsteducatie voor het PO wordt verzorgd door 'Geregeld met betere hulp', een organisatie die samenhangende cultuurprogramma's ontwikkeld voor alle Nieuwerkerkse basisscholen. De organisatie werkt hierbij samen met lokale partners zoals muziekschool, het Abraham Kroesgemaal, Oudheidkamer en bibliotheek. Er is één school die aan-

¹¹ bron: <http://www.zoeterwoude.nl>, <http://www.museumenschool.nl> en telefonisch interview.

¹² bron: <http://www.zuidplas.nl>, <http://www.jeugdwerkzuidplas.nl>, <http://www.gmbh-geregeldmetbeterehulp.nl>, cultuurvisie gemeente Zuidplas 2011 en telefonisch interview.

bod volgt van Kunstgebouw (dit wordt niet gefinancierd door de gemeente). Gezamenlijk hebben de organisaties een breed aanbod. (beeldende kunst, muziek, theater/drama, dans, literatuur, audiovisueel, cultureel erfgoed, textiele werkvormen).

Cultuur heeft sinds het schooljaar 2009-2010 een vaste plaats gekregen in het programma van BRAinS (Brede Activiteiten in Scholen). Leerlingen kunnen deelnemen aan allerlei activiteiten die na schooltijd plaatsvinden tegen een gereduceerd tarief. Op deze manier kunnen kinderen kennismaken met allerlei verschillende cultuuruitingen. BRAinS is door de gemeente geïnitieerd, de uitvoering is uitbesteed aan Stichting Jeugdwerk Zuidplas.

BRAinS is een samenwerkingsverband tussen de gemeente, het primair en voortgezet onderwijs, de buitenschoolse opvang, peuterspeelzalen, sportverenigingen, culturele instellingen en het particulier initiatief. Met BRAinS kunnen de leerlingen deelnemen aan buitenschoolse activiteiten zoals sportclinics, creatieve workshops of culturele uitstapjes. Voor deelname wordt een kleine bijdrage gevraagd. Tweemaal per jaar verschijnt er een nieuwe brochure met activiteiten waarop ingeschreven kan worden. Naar aanleiding van de najaarbrochure van 2010 hebben 1.874 leerlingen zich voor een of meerdere activiteiten aangemeld.

Van knelpunten op het gebied van organisatie of inhoud van kunsteducatie op de basisschool is vooralsnog geen sprake. De gemeente Zuidplas bestaat nog niet zo lang waardoor een evaluatie van de stand van zaken over kunsteducatie nog moet komen.

Bezuinigingen op cultuur

Het aanbod aan kunsteducatie wordt voor een derde deel gefinancierd door de gemeente en voor twee derde deel door de scholen zelf. Vanaf schooljaar 2010-2011 wordt aan alle scholen in het PO in de gemeente Zuidplas een gezamenlijk cultuurprogramma aangeboden. Scholen kunnen voor €10,00 per leerling deelnemen. De gemeente draagt €4,50 per leerling bij. De organisatie is nog in handen van Geregeld met Betere Hulp, maar dit zal op korte termijn meegenomen worden in het takenpakket van Stichting Cultureel Netwerk Zuidplas. In totaal doen in het schooljaar 2010-2011 acht scholen mee aan het cultuurprogramma. Dat zijn 3.375 leerlingen.

De bezuinigingen van 2011 hebben geen consequenties gehad voor kunsteducatie. In 2012 komen echter weer nieuwe bezuinigingen. Het is nog niet bekend wat voor gevolgen dit heeft voor kunsteducatie in het PO.

Kunstgebouw

Kunstgebouw (en hun aanbod aan kunsteducatie voor het PO) is bekend in de gemeente. Er is geen gebruikgemaakt van het aanbod van Kunstgebouw, omdat Zuidplas de behoefte kunsteducatie lokaal in te vullen. Met een lokale aanbieder is het lokale karakter meer terug te zien in het aanbod aan kunsteducatie. De gemeente heeft verder ook geen behoefte aan advisering of dienstverlening van Kunstgebouw.

Zwijndrecht¹³

Organisatie van kunsteducatie

In Zwijndrecht verzorgt Stichting ToBe kunsteducatie voor het PO. Er wordt hierbij samengewerkt met lokale partijen zoals de oudheidkamer, de bibliotheek en een beiaardier. Er wordt ook (in geringe mate) gebruikgemaakt van het aanbod van Kunstgebouw (via Drechtsteden en de provincie). Gezamenlijk wordt er een breed aanbod gerealiseerd (zang, dans, theater et cetera). Het aanbod is een combinatie van binnen- en buitenschoolse activiteiten.

¹³ bron: <http://www.zwijndrecht.nl>, <http://www.stichtingtobe.nl> en telefonisch interview.

Echte knelpunten wat betreft kunsteducatie zijn er niet in Zwijndrecht. Er is echter wel behoefte aan een cultuurcoördinator die partijen bij elkaar kan brengen. Daarnaast is het voor scholen, door een overvoering van projecten, soms lastig te bepalen wat ze eigenlijk willen. Door een overaanbod wordt er dus soms juist geen gebruikgemaakt van de mogelijkheden die er zijn.

Bezuinigingen op cultuur

De Stichting ToBe wordt gefinancierd door de gemeente. De stichting biedt zijn programma aan de scholen aan, die daar vervolgens een keuze uit maken. Zij rekenen daarvoor een bedrag per leerling. De gemeente investeert in cultuur voor de hele samenleving. Dit heeft echter geen directe link met cultuureducatie voor het PO. Bezuinigingen op kunsteducatie voor het PO kan daarom niet op voorhand worden uitgesloten.

Kunstgebouw

De gemeente is bekend met Kunstgebouw. De programma's Kunstmenu en Kunst in uitvoering zijn globaal bekend. De gemeente ziet vooralsnog geen reden of noodzaak om gebruik te maken van dienstverlening of advisering van Kunstgebouw.